

Олександр Карпенко

доцент кафедри державної політики

та суспільного розвитку НАДУ при Президентіві України, д.держ.упр.

«ВІКНО ОВЕРТОНА» ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МОДЕЛЬ ВИБОРУ СУСПІЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Обґрунтовано концепцію «Вікно Овертона» як наукову теорію вибору змін державної політики в процесі взаємовпливу її виробників (офісхолдерів, стейкхолдерів) та суспільства (цільової аудиторії). Доведено, що в основі теорії «Вікно Овертона» лежить концептуальна модель вибору суспільно-орієнтованих управлінських рішень («model of policy change»), яка використовується з метою впровадження нових ідей щодо вироблення державної політики (обґрунтування вибору змін, розробки ефективних затрат, прогнозування спектру майбутніх альтернатив) для здійснення належного стратегічного та ситуативного врядування. Встановлено універсальність механізму обґрунтування змін моделі «Вікно Овертона», який полягає у можливості його використання у зворотній бік з метою застосування технології впливу (зокрема маніпулятивного) на масову свідомість/несвідомість: виробники державної політики можуть самостійно змінювати альтернативи (спектр) її формування та реалізації, впливаючи на суспільство прямо (через доведення до масової свідомості правдивої та об'єктивної інформації, щодо справжніх причин необхідності ухвалення управлінських рішень) чи опосередковано (через застосування маніпуляцій з підсвідомим/несвідомим).

Ключові слова: вікно Овертона, зміни державної політики, політичні можливості, політична прийнятність, виробники політики, громадська думка, маніпулювання, аналітичні центри вироблення державної політики.

Alexander Karpenko

Associate Professor, Department of Public Policy and Social Development,

NAPA under the President of Ukraine, Doctor in Public Administration

«OVERTON WINDOW» AS A UNIVERSAL MODEL TO MAKE SOCIALLY-ORIENTED MANAGERIAL SOLUTIONS

The subject of instruments and methods of mass consciousness manipulation has gained particular importance in the scientific literature, media and social networks after year 2010, when the bestseller of Glenn Black «Overton Window» was published and came to American book market. The debate is about the possible existence of the same name technology that has an impact on the society.

The issue with using the concept of «Overton Window» is a less explored in academic articles of peer-reviewed scientific publications. Therefore, the origins of this theory need a detailed analysis and an appropriate scientific study. The technology of its practical application needs scientific reasoning as well and that is the unresolved part of a general problem of investigation of mechanisms of governmental influence (particularly manipulative) on the mass consciousness / subconscious.

This article is the first domestic research into science of public administration. The objective of this article is a scientific theoretical reasoning of the possibility of applying the concept of «Overton Window» as a universal model of choice of socially-oriented management decisions.

«Overton Window» is a kind of «selection menu» for those who wish to influence the processes of production (development and implementation) of public policy. There are cases when the government entities (politicians) are legally setting norms to make political decisions beyond their actual limits, but this may be effective only in case of their undisputed leadership in the country, otherwise they may lose the reputation among the population and it can lead to a corresponding population resistance. Consolidated ideas (principles and values) is a powerful force of influence on the future, that's why those politicians who want to manage social development should generate and invest them in to society. However, it is impossible to introduce the certain idea of the reformation in to immediate process of public policy making, for example, by immediate adoption of the certain rights and regulations (as it is often done in Ukraine to satisfy certain lobby groups). Society needs time to understand this idea, in other words, it is necessary to create an appropriate public opinion using certain technologies of influence on mass consciousness / unconsciousness. Any target to use the idea of «Overton Window» is associated with gradual changes in mass consciousness / subconscious).

The author substantiates the hypothesis of «Overton Window» as a scientific theory that explains aggregate interaction phenomena and mechanisms of study of the certain changes in public policy and allows its subjects to predict the results of management decisions. It is proved that the theory of «Overton Window» is based on the conceptual model of choice of the socially-oriented management solutions («model of policy change»), which is used to introduce new ideas for public policy (justification of choice changes, the development of effective costs, forecasting range of future alternatives) for proper strategic and situational governance. The versatility mechanism of changes of the «Overton Window» model has been established and consists in ability to use it in the reverse side aiming to apply technologies of influence (particularly manipulative) in mass consciousness / unconsciousness. It means that government entities can independently change alternatives (spectrum) of its making, affecting the society directly (by bringing to public consciousness accurate and objective information about the real causes explaining why do we need to approve management decisions) or indirectly (through the use of manipulation of the subconscious / unconscious).

Key words: *overton Window, public policy change, political possibilities, political acceptability, officeholders, stakeholders, public opinion, manipulation, think tanks public policymaking.*

Александр Карпенко

доцент кафедри державної політики

і громадського розвитку Національної академії

державного управління при Президенті України, д.гос.упр.

«ОКНО ОВЕРТОНА» КАК УНИВЕРСАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ВЫБОРА ОБЩЕСТВЕННО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ

Обоснована концепція «Окно Овертона» як наукова теорія вибору змін державної політики в процесі взаємного впливу її виробників (офісхолдерів, стейкхолдерів) і суспільства (цільової аудиторії). Доказано, що в основі теорії «Окно Овертона» лежить концептуальна модель вибору громадсько-орієнтованих управлінських рішень («model of policy change»), яка використовується для впровадження нових ідей щодо формування і реалізації державної політики (обґрунтування вибору змін, розробки ефективних затрат, прогнозування спектра майбутніх альтернатив) для здійснення стратегічного і ситуативного управління. Установлено універсальність механізму обґрунтування змін моделі «Окно Овертона», яка заключається в використанні її з метою застосування технологій впливу (в частині маніпулятивного) на масове свідомство / несвідоме. Виробники державної політики можуть самостійно змінювати альтернативи (спектр) її формування і реалізації, впливаючи на суспільство прямо (через доведення до масового свідомства правдивої і об'єктивної інформації, яка розкриває істинні причини необхідності прийняття управлінських рішень) або косвенно (через застосування маніпуляцій з підсвідомим / несвідомим).

Ключові слова: *окно Овертона, зміни державної політики, політичні можливості, політична прийнятність, виробники політики, громадське міння, маніпулювання, аналітичні центри розробки державної політики.*

Тема інструментів та засобів маніпулювання масовою свідомістю особливо актуальною набула у науковій літературі, ЗМІ та соціальних мережах після виходу у 2010 році на американський книжковий ринок бестселеру Глена Блека «Вікно Овертона». Дискусія відбувається навколо можливості існування однойменної технології впливу на суспільство, яку, наприклад А. Гуліватенко в контексті соціально-філософської практики вважає «методологією соціально-інформаційного управління людиною та відповідно суспільством в частині зміни ставлення суспільства до колись абсолютно заборонених тем у бік абсолютно прийнятних» [1, с. 51].

На думку російського блогера К. Мямліна, «у межах Вікна Овертона ідеї можуть або не можуть широко обговорюватись, відкрито підтримуватись, пропагуватись, закріплюватись законодавчо. Вікно рухають, змінюючи тим самим амплітуду можливостей, від стадії «неможливе», тобто абсолютно вороже суспільній моралі, повністю огидне, до стадії «актуальна політика», тобто вже обговорене широким загалом, прийняте масовою свідомістю і закріплене в законах» [2]. У 2014 році відомий російський кінорежисер М. Міхалков у телевізійній програмі «Бессогон-ТВ» вперше популяризує для багатомільйонної аудиторії каналу «Росія-24» тему загрози змін людських цінностей у будь-якій країні на прикладі поступової легалізації канібалізму за допомогою реалізації «американської технології Вікна Овертона», проводячи паралелі з узаконенням в Європі одностатевих шлюбів та евтаназії. Однак існують й інші погляди щодо існування такої технології та застосування її на практиці. Так, Є. Резниченко вважає, що, по-перше, легалізація «неймовірного» за п'ять

кроків не є науковою теорією, а лише пропагандистською ідеєю зацікавлених консерваторів, а, по-друге, не є реально працюючою технологією, оскільки в науковому середовищі ніхто не досліджував її працездатність» [3]. На думку представників «несистемної» російської опозиції сам Дж. Овертон у своїх наукових роботах ні про яку подібну теорію, концепцію чи модель не згадує, а американські критики й взагалі вважають, що «ця теорія спеціально створена для параноїків і божевільних правих, які думають, що Обама є тоталітарним марксистським диктатором, втратив глузд на тлі світового панування, а Вікно Овертона є надуманою теорією, яка маскується під прорив в розумінні політики» [4].

Проблематика використання концепції «Вікна Овертона» є малодослідженою, так лише в Російській Федерації є незначна кількість наукових публікацій [1; 5; 6] (датованих 2015 роком), натомість в академічних статтях рецензованих наукових видань США та Європи вона взагалі відсутня. Чи можемо ми вважати її лише яскравою метафорою, яку популяризують початківці сфери соціальної комунікації, та чи не стала вона сама об'єктом маніпулювання провладних російських політехнологів, які в умовах ведення гібридних воєн у світовому геополітичному просторі намагаються здійснювати трансформацію масової свідомості супротивника під виглядом захисту існуючої «системи цінностей». Тому детального аналізу потребують витoki цієї теорії, а також відповідного наукового обґрунтування потребують технології її практичного застосування, що є не вирішеною частиною загальної проблеми дослідження механізмів впливу (зокрема, маніпулятивного) влади на масову

свідомість/несвідомість. Зазначимо, що дана стаття є першим вітчизняним дослідженням в галузі науки державного управління.

Завданням статті є науково-теоретичне обґрунтування можливості застосування концепції «Вікно Овертона» як універсальної моделі вибору суспільно-орієнтованих управлінських рішень.

Відомий політехнолог Дж. Овертон, віце-президент (1992–2003 рр.) Макінського науково-освітнього центру державної політики (Макіно-Айленд, Мічіган, США) вважав, що лише певні продукти та результати вироблення державної політики будуть позитивно (політично) прийнятними для суспільства. Концепція «Вікно Овертона» була розроблена ним у середині 1990 рр. у вигляді моделі вибору виробником (суб'єктом) державної політики альтернативних варіантів (можливостей) управлінських рішень, прийнятних суспільству. Зазначена «model of policy change» є механізмом обґрунтування змін (або яким чином відбуваються зміни) державної політики внаслідок змін громадської думки. Межі (рамки) прийнятності варіантів «Вікна Овертона» (або «Вікна політичних можливостей»), визначаються доцільністю діяльності безпосередніх виробників політики від імені держави з метою одержання ними максимальної підтримки від електоральних мас.

За Дж. Овертоном, в певний момент часу відкрито певне «вікно можливостей», межі якого визначені станом розвитку масової свідомості або соціальними потрясіннями під впливом певних подій (революцій, війн, катастроф, епідемії тощо). Якщо «політик вміє відчувати ці рамки і одночасно вміє з них не випадати, то він буде успішним, якщо ж політик не бачить обмежень вікна політичних можливостей і випадас з нього, пропонуючи те, до чого суспільство не готове, то він неминуче буде програвати на політичній арені» [4]. «Вікно Овертона» трансформується або рухається у тому разі, коли необхідно застосувати різні, або нові ідеї змін, які виникають не у влади, а в суспільстві, яке цю владу обирає. Тобто, «Вікно політичних можливостей», на думку його автора, містить в собі не ті заходи, які вважали би ефективними самі суб'єкти вироблення державної політики, а ті, які вони б могли підтримати для того, щоб забезпечити підтримку суспільства собі, або політичній силі, яку вони представляють. Окрім цього, концептуальна модель «Вікна Овертона» використовується в США деякими аналітичними центрами органів влади, політичних партій, недержавних організацій з метою моделювання альтернативно-необхідних змін (їх послідовність та взаємозв'язок) у виробленні державної політики щодо конкретних галузей (освіти, енергетики, соціального захисту, безпеки тощо).

Дж. Овертон вважав, що будь-яка сукупність послідовних заходів щодо реалізації політики для конкретної сфери/галузі може бути організована від мінімального до максимального втручання держави [7]. Між її невтручанням та монополією «крок за кроком» розташовується деталізований спектр альтернативних заходів, що змінюють державну політику від однієї «крайності» в іншу. Відповідно до настроїв суспільства (після аналізу громадської думки обраної цільової аудиторії) в межі «вікна політичних можливостей» потрапляють ті суміжні альтернативи щодо реалізації політики, які на даний період часу є прийнятними для населення.

Зрозуміло, що поза межами «вікна» перебувають ідеї політично-неприйнятні (ризиковані) на даний момент часу, але згодом ситуація може змінитись через зміну настроїв у суспільстві, а тому й «вікно» може або рухатись (вгору чи вниз), або трансформуватись у розмірі, охоплюючи більшу чи меншу кількість альтернатив (суміжних державно-управлінських, політичних рішень), змінюючи можливе на неможливе, й навпаки (див. рис. 1).

Однією з функцій концептуальної моделі Дж. Овертона є не тільки обґрунтування вибору альтернатив, а й розробка ефективних затрат (механізмів) вироблення державної політики (ухвалення державно-управлінських рішень), існуючих на певний період часу, які будучи політично неможливими зараз, у майбутньому стануть політично неминучими (прогнозовано потраплять в рамки «вікна політичних можливостей»). Саме прогнозування фокусу (спектру) майбутніх зрушень державної політики дозволяє керівникам органів влади здійснювати належне стратегічне врядування, поряд із ситуативним обранням тієї чи іншої альтернативи в угоду змінам настрою у суспільстві.

«Вікно Овертона» є певним «меню вибору» для тих, хто бажає впливати на процеси вироблення (формування та реалізації) державної політики. Існують випадки, коли суб'єкти влади (політики) законодавчо унормовують політичні рішення поза межами «вікна можливостей», але ефективним це є лише у тому разі, коли вони є безперечними лідерами країни, в іншому випадку вони можуть бути непопулярними серед населення, що спричинить відповідний спротив населення. Незважаючи на те, що саме «рухає вікно», різким політичним змінам завжди передують соціальні зміни, що викликані певними потрясіннями суспільства, незалежно від того, хто, чи що їх провокує. У разі, коли переважна більшість суспільства об'єднана навколо обґрунтованих принципів, цінностей або загальної ідеї – влада консолідована (провладні політичні сили об'єднуються) формує цілі та реалізує відповідні завдання державної політики. Консолідовані ідеї (принципи, цінності) є потужною силою впливу на майбутнє, тому ті політики, що хочуть управляти суспільним розвитком, повинні формувати та інвестувати їх у суспільство. Натомість, неможливо одразу впровадити певну ідею реформування в процес вироблення державної політики, наприклад, одразу ухваливши певні законні та підзаконні акти (що часто робиться в Україні в угоду певних лобістських груп). Суспільство потребує певного часу для усвідомлення цієї ідеї, іншими словами кажучи, необхідно сформувати відповідну громадську думку, шляхом застосування певних технологій впливу на масову свідомість/несвідомість. Таким чином, будь-яка ціль застосування «Вікна Овертона» пов'язана із поступовими змінами масової свідомості/несвідомості (підсвідомості).

За Дж. Овертоном «Вікно» рухається з метою впровадження нових ідей стосовно реалізації державної політики, які продукує тільки суспільство, однак тут ми можемо з цим не погодитись. Розділяючи думки його послідовників та інтерпретаторів Д. Лемана й Г. Блека, зазначимо на універсальності моделі, яка є відкритою та може працювати й у зворотній бік. Дуже часто альтернативи поза межами «вікна» є на думку суб'єкта реалізації державної політики більш розумними, ра-

Модель застосування «Вікна Овертона» щодо вироблення прийнятної для суспільства державної політики у сфері надання соціальних послуг

ціональними та ефективними, але є непопулярними серед населення (наприклад: підвищення пенсійного віку, скорочення соціальних виплат, збільшення комунальних тарифів, легалізація наркотиків тощо), тому необхідно застосувати технології впливу на громадську думку з метою одержання прийнятного для політики результату. Як зазначалось вище, на думку Дж. Овертона політики не визначають самостійно те, що може бути політично прийнятним, реагуючи своєю діяльністю тільки на запити суспільства, натомість практика застосування технологій маніпулювання масовою свідомістю/несвідомістю доводить інше: суб'єкти вироблення державної політики можуть успішно рухати «Вікно», змінюючи спектр прийнятності реалізації політичних можливостей, впливаючи на суспільство прямо (наприклад, через доведення до масової свідомості правдивої та об'єктивної інформації щодо справжніх причин необхідності ухвалення непопулярних рішень) чи опосередковано (наприклад, через застосування маніпуляцій з підсвідомим/несвідомим).

розробки ефективних затрат, прогнозування спектру майбутніх альтернатив) для здійснення належного стратегічного та ситуативного врядування.

3. Встановлено універсальність механізму обґрунтування змін моделі «Вікно Овертона», який полягає у можливості його використання у зворотній бік з метою застосування технологій впливу (зокрема маніпулятивного) на масову свідомість/несвідомість. Виробники державної політики можуть самостійно змінювати альтернативи (спектр) її формування та реалізації, впливаючи на суспільство прямо (через доведення до масової свідомості правдивої та об'єктивної інформації, щодо справжніх причин необхідності ухвалення управлінських рішень) чи опосередковано (через застосування маніпуляцій з підсвідомим/несвідомим).

Література.

1. Гуливатенко А. П. «Окно Овертона» в социальной-философской практике / А. П. Гуливатенко // Новая наука: теоретический и практический взгляд. – 2015. – № 1. – С. 49153.

2. Мямлин К. Технология уничтожения: «Окно Овертона». И возможность противостояния дегенерации. [Электронный ресурс] / К. Мямлин // Институт высокого коммунитаризма, 2014. – Режим доступа: http://communitarian.ru/publikacii/novyy_mirovoy_poryadok_metody/tehnologiya_unichtozheniya_okno_overtona_i_protivostoyanie_degeneracii_13052014/. – Загл. с экрана.

3. Резниченко С. Фейк Овертона: технология зміни суспільства, якої не існує [Електронний ресурс] / Євгенія Резниченко // Медіакритика, 2014. – Режим доступу <http://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/feyk-overtona-tekhnologiya-zminy-suspilstva-yakoyi-ne-isnuye.html>. – Назва з екрана.

4. «Окна Овертона». Правда и вымысел [Электронный ресурс] /. Livejournal, 2014. – Режим доступа: <http://nousaction.livejournal.com/6002.html>. – Загл. с экрана.

5. Дзугаев К. Г. К вопросу об определении понятия «Окна Возможностей» / К. Г. Дзугаев // Вестник Северо-Осетинского государственного университета им. К. Л. Хетагурова. Общественные науки. – 2015. – № 2. – С. 27-31.

6. Володенков С. В. «Окно Овертона» – манипулятивная матрица политического менеджмента / С. В. Володенков, С. Н. Федорченко // Обозреватель = Observer. – 2015. – № 4 (303). – С. 83–93.

7. Lehman J. The Overton Window [Electronic resource] / Joseph Lehman // Mackinac Center for Public Policy, 2010. – Made of access: <https://www.mackinac.org/12887>. – Title from the screen.